

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS 2022 METŲ VALSTYBĖS BIUDŽETO IR
SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ FINANSINIŲ RODIKLIŲ PATVIRTINIMO ĮSTATYMO,
LIETUVOS RESPUBLIKOS GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO ĮSTATYMO NR. IX-
1007 20 STRAIPSNIO PAKEITIMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS SAVIVALDYBIŲ
BIUDŽETŲ PAJAMŲ NUSTATYMO METODIKOS ĮSTATYMO NR. VIII-385 2, 5, 9¹,
10, 13 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR 10¹ STRAIPSNIO PRIPAŽINIMO NETEKUSIU
GALIOS ĮSTATYMO PROJEKTŲ AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektas (toliau – įstatymo projektas) parengtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 130 straipsnio ir Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 18 straipsnio nuostatomis, siekiant patvirtinti Lietuvos Respublikos 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinius rodiklius.

Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 20 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo projektas) parengtas įgyvendinant Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ (toliau – Vyriausybės programa), teisingesnės ir augti palankios mokesčių sistemos kryptį, kartu prisidedant prie Vyriausybės programoje numatytų iniciatyvų, nukreiptų į skurdo ir nelygybės mažinimą, kurie COVID-19 pandemijos laikotarpiu dar labiau išryškėjo.

Kaip nurodoma Lietuvos banko parengtoje 2021 metų Lietuvos ekonomikos apžvalgoje¹, nors, nepaisant COVID-19 pandemijos, realiojo darbo užmokesčio augimo rodiklis Lietuvoje ir toliau buvo dviženklis, bendra darbo užmokesčio raida slepia svarbias su nelygybe susijusias tendencijas: 2020 metų kovą 10 procentų mažiausią darbo užmokestį gaunančių darbuotojų atlyginimai vidutiniškai mažėjo 20 procentų, tačiau gegužę jų darbo užmokestis vėl pasiekė pradinį lygį ir kitą metų dalį nesikeitė, o 10 procentų didžiausias pajamas gaunančių asmenų darbo užmokestis priešingai 2020 metais gerokai viršijo iki COVID-19 pandemijos buvusį lygį. Mažas pajamas gaunantys darbuotojai dažniau dirbo veiklose, kurios dėl COVID-19 pandemijos buvo ribojamos, o didelės pajamas gaunantys darbuotojai dažniau galėjo tęsti darbą nuotoliniu būdu, kas taip pat prisidėjo prie per šiuos metus padidėjusios nelygybės.

Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo projekto tikslas ir uždaviniai – mažinti darbo jėgos apmokestinimą mažas ir vidutines pajamas gaunantiems asmenims, nuo 2022 metų taikant didesnę neapmokestinamąją pajamų dydį (toliau – NPD). Ši priemonė pirmiausia veiktų kaip tikslinė priemonė, nukreipta į socialiai jautresnes gyventojų grupes, užtikrindama jų pajamų į rankas augimą.

Pastarųjų metų Vyriausybės vykdoma ekonominė politika ir toliau skatins Lietuvos ekonomikos augimą, gyventojų pajamų didinimą ir paskatų investuoti stiprinimą, tiesioginių užsienio investicijų ir Europos Sąjungos finansinės paramos lėšomis finansuojamų investicijų projektų įgyvendinimą. Visa tai lemia ir spartų su darbo santykiais susijusių pajamų, kurių didžioji dalis atitenka savivaldybėms, augimą, o tai kartu prisideda ir prie tolesnio savivaldybių finansinės situacijos gerėjimo.

Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo Nr. VIII-385 2, 5, 9¹, 10, 13 straipsnių pakeitimo ir 10¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekte (toliau – Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo projektas) siūloma nustatyti finansinį rodiklį – savivaldybių prognozuojamas pajamas iš gyventojų pajamų mokesčio (toliau – GPM).

GPM yra vienintelis mokestis iš visų savivaldybės mokestinių ir nemokestinių pajamų, kuris prognozuojamas centrinės valdžios lygmeniu ir kurio prognozėms savivaldybės neturi

¹ https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/29366_b2ec48730cab33854f6efad24d31af7c.pdf

įtakos. Tokie mokesčiai ir pajamos iš nekilnojamojo turto, žemės, žemės nuomos, pajamų iš verslo liudijimų, dividendų prognozuojami pačių savivaldybių, nes pačios savivaldybių tarybos laisvai priima tam tikrus sprendimus pagal teisės aktuose apibrėžtas ribas nustatydamos dydžius, tarifus, lengvatas.

Prognozuojant pajamas ateinančiais metais, kompensuojant galimą ateinančių metų pajamų mažėjimą, palyginti su einamaisiais metais, taip pat kompensuojant negautas praėjusiais metais pajamas tik iš GPM, bus eliminuoti subjektyvūs veiksniai, kurie atsiranda, kai prognozuojamos, lyginamos ir kompensuojamos visos pajamos vadovaujantis savivaldybių pateiktomis prognozėmis.

Tokiu pakeitimu bus siekiama sudaryti sąlygas savivaldybėms siekti surinkti kuo daugiau pajamų, priklausančių nuo jų pačių priimamų sprendimų.

Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo projekte siūloma pakeisti savivaldybių pajamom iš GPM taikomus išlaidų struktūrų skirtumams išlyginti naudojamus demografinius, socialinius ir kitus rodiklius bei jų koeficientus, kurie turi įtakos savivaldybių išlaidų struktūrų skirtumų pasikeitimams.

Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo projekte siūloma pakeisti šiuo metu tvirtinamą finansinį rodiklį verslui skatinti į specialią tikslinę valstybės dotaciją, taip siekiant konsoliduoti valstybės išteklius ir tikslingiau bei efektyviau nukreipti valstybės lėšas verslui skatinti aktualiems sprendimams. Šis rodiklis ir toliau liks savivaldybės biudžeto pajamų šaltinis.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Biudžeto departamento (direktorė – Daiva Kamarauskienė, tel. 239 0130, el. p. daiva.kamarauskiene@finmin.lt) Valstybės ir savivaldybių biudžetų sudarymo skyriaus (vedėja – Audronė Čekanavičienė, tel. 239 0255, el. p. audrone.cekanaviciene@finmin.lt) patarėjas Artūras Kriūka (tel. 239 0054, el. p. arturas.kriuka@finmin.lt), vyriausioji specialistė Ona Mickėnienė (tel. 239 0024, el. p. ona.mickeniene@finmin.lt), Mokesčių politikos departamento (direktorė Jūratė Laurikėnaitė, tel. 239 0151) Tiesioginių mokesčių ir tarptautinio apmokestinimo skyriaus (skyriaus vedėjas Evaldas Putrimas, tel. 219 9476, el. p. Evaldas.Putrimas@finmin.lt) patarėja Živilė Kvedytė (tel. 219 9301, el. p. Zivile.Kvedyte@finmin.lt) ir Finansų politikos departamento (direktorius Irmantas Mikulėnas, tel. 219 9342) Pajamų analizės ir planavimo skyriaus vedėja Eglė Bajorinienė (tel. 219 9377, el. p. Egle.Bajoriniene@finmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansiniai rodikliai nustatomi kasmet priimant Lietuvos Respublikos tam tikrų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą. Detalūs valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių paaiškinimai yra šio aiškinamojo rašto prieduose, kurie išvardyti šio aiškinamojo rašto 16 punkte ir yra laikomi šio aiškinamojo rašto sudėtinėmis dalimis.

Pagal galiojančias Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatas šiuo metu pajamoms, susijusioms su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais (toliau – darbo užmokestis), maksimalus bendras taikytinas mėnesio NPD yra 400 eurų (maksimalus metinis NPD – 4 800 eurų), neįgaliesiems bei riboto darbingumo asmenims taikomas didesnis NPD – 645 eurų arba 600 eurų, priklausomai nuo neįgalumo ar darbingumo lygio.

Pagal galiojančio Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo nuostatas atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme numatomas finansinis rodiklis – savivaldybių prognozuojamos pajamos. Į šias pajamas įskaitomos pajamos iš žemės, žemės nuomos, nekilnojamojo turto mokesčių, dividendai, valstybės rinkliavos, pajamos iš baudų, konfiskuoto turto ir kitų netesybų. Skaičiuojant šį rodiklį, neįskaitomos savivaldybių biudžetinių įstaigų pajamos, vietinės rinkliavos, pajamos, priskirtos pagal Lietuvos Respublikos savivaldybių

aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įstatymą, įmokos už ilgalaikio materialiojo ir nematerialiojo turto realizavimą.

Jei tokių numatytų prognozuojamų pajamų savivaldybės gauna mažiau, negu buvo prognozuota gauti skaičiuojant tų metų savivaldybių biudžetų finansinius rodiklius, biudžetiniams metams pasibaigus šios negautos pajamos kompensuojamos iš valstybės biudžete patvirtintų asignavimų.

Savivaldybių išlaidų struktūrų skirtumams, kuriuos lemia nuo savivaldybių veiklos nepriklausantys veiksniai, išlyginti naudojami devyni demografiniai, socialiniai ir kiti rodikliai bei jų koeficientai, nurodantys šių rodiklių įtaką savivaldybių išlaidų struktūrų skirtumų pasikeitimui. Tai būtų: inventorizuotų vietinių kelių ir gatvių ilgis; savivaldybės teritorijos plotas; pensinio amžiaus gyventojų skaičius; vaikų nuo 7 iki 17 metų skaičius; vaikų nuo 0 iki 6 metų skaičius; savivaldybei priklausančių (iš savivaldybės biudžeto finansuojamų) švietimo įstaigų patalpų bendras plotas; savivaldybės teritorijos užstatytas plotas; savivaldybės teritorijoje esančių gyvenamųjų vietovių, kurioms suteiktas kurorto statusas arba kurortinės teritorijos statusas, bendras plotas.

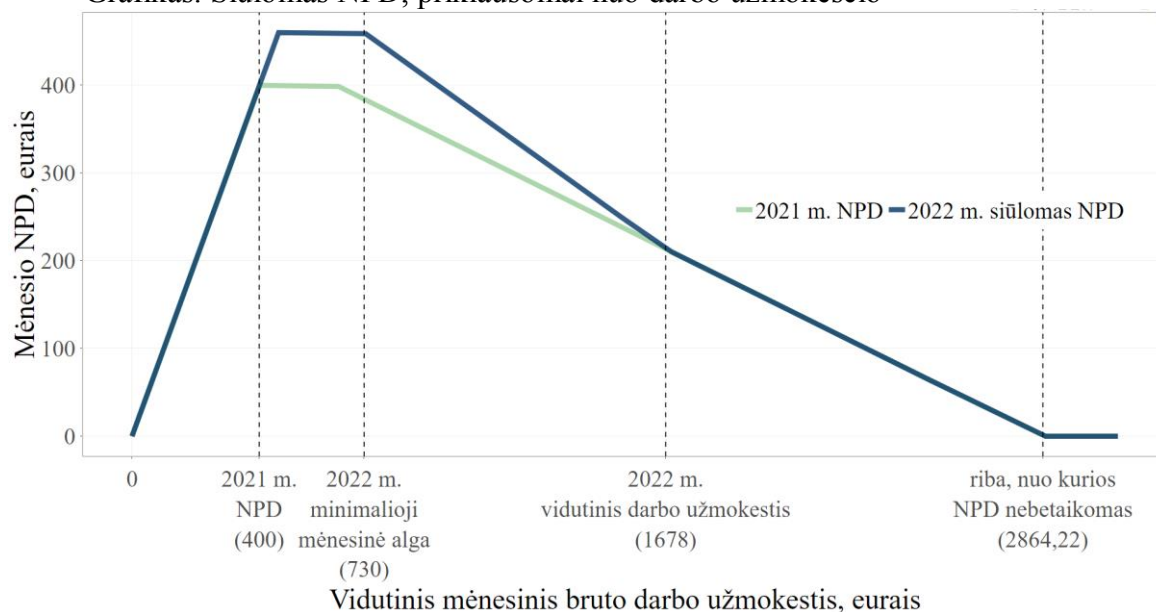
Atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme gali būti numatomas finansinis rodiklis verslo plėtros sąlygoms gerinti, savivaldybėms skatinti už verslo plėtros sąlygų sudarymą. Nuo valstybės biudžetui tenkančio GPM apskaičiuota šio rodiklio dydžio suma paskirstoma savivaldybėms atsižvelgiant į tai, kokiai grupei pagal teritorijoms keliamus ekonominio augimo tikslus priskirta savivaldybė ir koks tai grupei apskaičiuotas svorio (svarbos) koeficientas. Suma konkrečiai savivaldybei paskirstoma pagal darbo užmokesčio fondo pokyčio teigiamą rodiklį (jei toje savivaldybėje rodiklis bus neigiamas, suma šiam tikslui neskaičiuojama).

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Teisinio reguliavimo nuostatos, išdėstytos įstatymo projekte, nekeičia šiuo metu galiojančių valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių tvirtinimo nuostatų.

Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo projektu siūloma nuo 2022 m. sausio 1 d. padidinti iki 460 eurų mėnesio NPD (t. y. iki 5 520 eurų metinį NPD), tačiau tik tiems gyventojams, kurių mėnesio pajamos neviršija vidutinio darbo užmokesčio. Taikant NPD gyventojams, kurių pajamos viršija vieną vidutinį darbo užmokestį, būtų išlaikytas šiuo metu taikomas NPD, t. y. jiems taikytinas NPD ir toliau būtų apskaičiuojamas pagal šiuo metu Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme nustatytą formulę. Didžiausią naudą dėl siūlomų NPD taikymo pakeitimų gautų asmenys, uždirbantys iki vieno vidutinio darbo užmokesčio, o daugiau uždirbantiems asmenims NPD nesikeistų.

Grafikas. Siūlomas NPD, priklausomai nuo darbo užmokesčio

Kartu siūloma proporcingai didinti ir neįgaliesiems bei riboto darbingumo asmenims taikytiną NPD nuo 645 eurų iki 740 eurų sunkesnę neįgalumą ar mažesnę darbingumo lygį turintiems asmenims ir nuo 600 eurų iki 690 eurų vidutinį ar lengvą neįgalumą ar didesnę darbingumo lygį turintiems asmenims.

Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo projekte siūloma nustatyti finansinį rodiklį – savivaldybių prognozuojamas pajamas iš GPM. Šis mokestis neapimtų fiksuoto dydžio GPM, mokamo už pajamas, gautas iš veiklos, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą.

Jei numatytų prognozuojamų pajamų iš GPM savivaldybės gaus mažiau, negu buvo prognozuota gauti skaičiuojant tų metų savivaldybių biudžetų finansinius rodiklius, biudžetiniams metams pasibaigus šis negautas GPM bus kompensuojamas iš valstybės biudžete patvirtintų asignavimų.

GPM – didžiausias ir stabiliausias savivaldybių biudžetų mokestinis šaltinis, priklausantis ir nuo savivaldybių pastangų, ir nuo Lietuvos ekonomikos augimo, ir nuo gyventojų pajamų didinimo, nuo paskatų investuoti stiprinimo. Jo atskyrimas leis užtikrinti savivaldybėms stabilias ir nuspėjamas pajamas, o atskyrus savarankiškus mokestinius šaltinius, savivaldybės turės paskatų juos didinti.

Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo projekte savivaldybių išlaidų struktūrų skirtumams, kuriuos lemia nuo savivaldybių veiklos nepriklausantys veiksniai, išlyginti siūloma atsisakyti tokių rodiklių kaip savivaldybei priklausančių (iš savivaldybės biudžeto finansuojamų) švietimo įstaigų patalpų bendras plotas ir savivaldybės teritorijos užstatytas plotas. Šie rodikliai vertintini kaip subjektyvūs, skatinantys išlaikyti perteklinę infrastruktūrą, bet neskatinantys išlaidų efektyvumo ir optimizavimo, reformų vykdymo.

Šių rodiklių svarbos koeficientų reikšmės, kurių dydis 0,17, siūloma paskirstyti padidinant svarbos koeficientų reikšmės 0,13 dydžiu – tokių rodiklių kaip savivaldybės teritorijos plotui, vaikų nuo 7 iki 17 metų skaičiui, vaikų nuo 0 iki 6 metų skaičiui. Taip bus skiriamas daugiau dėmesio tikslinių išlaidų grupių finansavimui.

Taip pat siūloma nustatyti naujus rodiklius – profesinio mokymo įstaigų mokinių, aukštųjų mokyklų (kolegijų ir universitetų) studentų skaičius bei savivaldybės teritorijoje esančių gyvenamųjų vietovių, kurioms suteiktas kurorto statusas arba kurortinės teritorijos statusas, turistų skaičius apgyvendinimo įstaigose. Jiems siūloma priskirti svarbos koeficientų reikšmės atitinkamai 0,02, 0,015 ir 0,005 dydžiais.

Tokių rodiklių papildymas sudarys papildomų galimybių savivaldybėms vykdyti turimos infrastruktūros objektų priežiūrą ir eksploatavimą, mokėti kompensacijas dėl patiriamų nuostolių vykdant keleivinio kelių transporto viešųjų paslaugų teikimą, mokėti kompensacijas pagal Lietuvos Respublikos transporto lengvatų įstatyme nustatytas lengvatas.

Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo projekte siūloma pakeisti tvirtinamą finansinį rodiklį verslui skatinti. Šio rodiklio lėšos ir toliau liks savivaldybės biudžeto pajamų šaltinis, tačiau į savivaldybės biudžetą pateks kaip speciali tikslinė dotacija. Jos dydis būtų apskaičiuojamas pagal Įstatymo projekte nustatytą formuluotę, o pagal ekonomikos ir inovacijų ministro nustatytą tvarką ir lėšų apskaičiavimo metodiką ta dotacija bus paskirstoma savivaldybėms verslo plėtros sąlygoms gerinti – priemonėms ir (ar) paskatoms, gerinančioms konkurencinę investicijų pritraukimo aplinką, sukurti ir (ar) pritaikyti.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikia imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymų projektus, neigiamų pasekmių nenumatoma. Numatomos teigiamos teisinio reguliavimo pasekmės aptartos šio aiškinamojo rašto 4 punkte.

6. Galima priimtų įstatymų įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priėmus įstatymų projektus, įtakos kriminogeninei situacijai, korupcijai nenumatoma.

7. Galima priimtų įstatymų įtaka verslo sąlygoms ir plėtrai

Priėmus įstatymų projektus, būtų sudarytos palankesnės sąlygos verslui ir jo plėtrai.

NPD padidinimas lemtų didesnes gyventojų gaunamas pajamas, dėl ko galima tikėtis didesnio vartojimo, kuris turėtų teigiamos įtakos verslui.

Dėl NPD taikymo pakeitimų verslas patirtų papildomų kaštų pritaikydamas informacines apskaitos sistemas pasikeitus gyventojų pajamų mokesčio skaičiavimo nuo darbo užmokesčio taisyklėms.

Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo projektu teikiamas pakeitimas turėtų ir toliau motyvuoti savivaldybes skatinti užimtumą, verslumą, pritraukti investicijas, kuriančias naujas darbo vietas.

8. Įstatymų projektų atitiktis strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštaruja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymų projektus, galiojančių įstatymų pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

10. Įstatymų projektų atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams ir Įstatymų projektų sąvokų ir jas įvardijančių terminų įvertinimas Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymų projektuose nėra apibrėžiama sąvokų.

11. Įstatymų projektų atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei

Įstatymų projektų nuostatos neprieštaruja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis, Europos Sąjungos dokumentams.

12. Įstatymams įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai ir terminai

Priėmus įstatymo projektą, Vyriausybė arba jos įgaliota institucija paskirstys asignavimus pagal programas.

Priėmus Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo projektą, turės būti pakeisti jo įgyvendinamieji teisės aktai, susiję su mokesčio deklaravimo tvarka (rengėja – Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos).

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Priimto įstatymo projekto nuostatomis įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės.

Padidinus maksimalų taikytiną NPD ir neįgaliesiems ar riboto darbingumo asmenims taikytiną NPD, preliminariniu skaičiavimu, valstybės ir savivaldybių biudžetai neteks apie 74,1 milijono eurų pajamų iš gyventojų pajamų mokesčio.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai, rekomendacijos ir išvados

Įstatymo projekto ir Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo projekto rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo projektas jo rengimo metu buvo teiktas išvadoms gauti verslo ir darbuotojų interesams atstovaujančioms organizacijoms.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Biudžetas“, „neapmokestinamasis pajamų dydis“, „pajamų mokestis“, „savivaldybės biudžetas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Kartu su šiuo aiškinamuoju raštu teikiami tokie aiškinamojo rašto priedai: 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų apžvalga (1 priedas); 2022 metų valstybės biudžeto asignavimų paskirstymo pagal programas projektas (2 priedas); 2022 metų valstybės biudžeto asignavimai (3 priedas), 2022 metų Vyriausybės skolinimosi programa (4 priedas); informacija apie tęstinius investicijų projektus, kuriems 2022 metais nesiūloma skirti lėšų (5 priedas), Valstybės investicijų 2022–2024 metų programoje numatytų kapitalo investicijų paskirstymo pagal asignavimų valdytojus ir investicijų projektus (investicijų projektų įgyvendinimo programas) projektas (6 priedas).

.
